

*Мухаммадали
Қўшиқов*

ЁМҒИРДАН
КЕЙИНГИ
УМР

Шеърлар, балладалар

Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти
Тошкент — 1977

Уз 2
Қ 98

К 70403—105
352(06)—77 25—77

© Фафур Гулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти,
1977.

* *
*

Мажнунтолнинг чилвир новдаларини
Қорасувлар кўзи билан кўрсангиз —
Англардингиз мени.

Турналар кўчганда,
Мезонлар учганда,
Симоб каби эриб, болқиб турсангиз —
Англардингиз мени.

Нозанин тераклар барг ёзган лаҳза
Кўзингиз намланса завқнинг зўридан —
Англардингиз мени.

Ут бўлиб қўлимдан тутган чоғингиз,
Тушунсангиз тошлар, юлдузлар тилин —
Англардингиз мени.

Бемаҳалда босган сел, жалалардан
Асролсангиз ғунча бокиралигин —
Англардингиз мени.

**ЮРИЙ ГАГАРИН ПАРВОЗИНИНГ
УН БЕШ ЕШИ**

Эртак билан бир қориндан талашиб тушган
Офтоб.

Офтобнинг эртаги эса,
Одам!

Офтоб эртакларидан биридир Юрий Гагарин.

Офтоб эртакларининг ва Эзгуликнинг
Уқ томири — битта.

«Хамса»ни ёки
«Игорь полки ҳақида қўшиқ»ни
шоир нечун яратган бўлса,
нечун Тўйчи Эрийигит
ажалнинг оғзини кўкраги билан ёпган бўлса,
нечун Валерий Чкалов қутб орқали
Волга дарёсидан Колумбия дарёсигача, —
чамаси,
имкониятнинг шудгоридан буғдой пишиғигача
учиб етган бўлса,
шу учун Юрий Гагарин парвоз олди

башариятнинг қалби офтоб бўйи
юксалгудай қилиб:
«Қани, кетдик!..»—деди.

Юрий Алексеевич тимсолида ҳаммамиз
тоқдан ҳам серфарзанд ҳаёт пояларидан
кўклаб чиқиб,
қуёшга чирмашдик, чирмашмоқдамиз;
чирмашмоқдамиз ақлга юрак бўлиб;
юракка тилак бўлиб;
тилакка рўёб бўлиб;
чирмашмоқдамиз ойдинликка тонг бўлиб;
чирмашмоқдамиз ғунчаликка гуллик бўлиб.

Юрий Алексеевич ҳам. Сиз ҳам. мен ҳам
баайни электр тоқининг
бир қутбимиз, шу даҳо қудратнинг
бир қутби — Ленин; Ленин билан биз
ялакат мағиз бўлмасак,
юрагимиз, ақлимиз, тақдиримиз билан
кунга чирмашолмас эдик;
Ленин — биз;
биз — Ленин.

Мана Сизга бугунги кун
Одамининг сиймоси, яъни
ўзимизнинг яшаб турган умримиз...

1976

* *
*

Манов жойда қоим чинор,
Паноҳида қайнарбулоқ бор эди.
Жазирама, қора ёмғир, қувса қор
Қора тортиб келгудай дилдор эди...

Үн йил оша яна келдим соғиниб:
Тонг тупроқдан отган янглиғ пахтазор...
Турмоқдаман нуридан кўзим тиниб,
Ҳар чаноғи қатордаги битта нор.

Қулоқ солдим: сусайган, парда-парда
Эгат билан битта барглар сасига.
Мезон учар йилтираб ҳаволарда,
Чирмашгунча тутларнинг новдасига...

ЧИЛИ ҚУШИҚЧИСИ
ВИҚТОР ХАРА ХОТИРАСИ

—Бир тун тушларимда босмиш юрагимни туман,
Халқобланур қоним қуриб уммон-ла анжуман.
Излармиш қаҳрли гавҳар бевафо қароғни...
Қўзим ерда ётар топиб абадийлик ватан.
Инқилоб, кел энди, тағин ойлантир, тонглантир,
Пахтадай қоришди ерга сенсиз юлдуздек тан.

* * *

*

Сабо... эсиб бўлдингизми?.. Алвидо!
Гулга кирган бодом шохи қайрилди,
Гулга кирган ором шохи қайрилди —
Сабо, эсиб бўлдингизми, алвидо!

Сиз кулдирган сониялар қулмоқда,
Бодом гули гиргиттони бўлмоқда...
Лекин юрак юпанчидан айрилди —
Сабо... эсиб бўлдингизми?.. Алвидо!

* *
*

Лола каби гуллади юрагимда Ҳаёт.

Айни сунбула фасли бу лола пиёзларини
одамларнинг кўнгил боғига,
одамзоднинг ҳофизасига
экарман очиқ юз билан
айни қуёш очилган субҳидам.

Мен Мукаррамахоним билан Майя Плисецкаянинг
Жанна д'Арк ҳаётидай гўзал рақсларига
гултож кийгизаман бу лола Ҳаёт гулларидан
ва рўёлар ичида чангқовуз тилидек
инграниб ётган расида қизнинг ўнгига
бир алишер йигит суратида бошлаб кирарман
бу лола Ҳаётни.

Шу замон.

Вақт каби:

дам бойчечак тусида,
дам гули қаҳ-қаҳ тусида,
дам атиргул тусида чақнаб —

учаётган

Эзгулик кабутари
шўх қуйилиб келар...
Бир лолани бандидан
майин чилпиб олар-да,
яна чақмоқдек чақнатар қанотларини!..

ШОИР ҲАМЗА ЕДИ

Бир куни тонг олди эшитдики,
бир чинор новдасига дерди:
«Новдалик ҳам эви билан,
Энди чинор бўл, бўтам!»
Шунда у қалбан унди.

Қараса, бир қизил гул—чаккага тақса таққулик,
уздию чаккага тақди:
Лекин куни дастурхони теграсида ўтадиган мусича
Тумшуғини қаноти естига беркитиб туриб:
«Э, юртбузуқи...» — деди —
Шунда у дунёга қараб, сал жилмайиб, хўрсинди.

Қуёшни тиккага келган сари
Наҳрлардан ошди,
Чўлларда дарёдай шошди —
Шунда: «Энди оламга келгандекман», —
деган хаёл элти уни.
Улуғ шаршаралар оқимиға
кўзини, сўзини, юлдузини тутди,

Шунда: «Энди оламга келгандекман», —
деган хаёл элтди уни.

Бу боғларни у ўн тўрт кунлик ойлатиб қўйди,

Бу гулзорни у тараққос бойлатиб қўйди,

Шунда: «Энди оламга келгандекман», —
деган хаёл элтди уни.

* *
*

Тулпорининг ёлини жин ўриб кетмиш —
тушларида кўрар чавандоз...

Тиззадан сув кечиб чўлни ахтарар
тушларида телвагезак...

Шудгор қилиб,
саҳнида уруғ сепар эмиш деҳқон —
тушларида кўрар пахса девор...

Дунбул дон бугдойга айланган онни
тушларида кўрар ўроқчи...

* * *

*

Ойдан ёғдингизми?..
Кундан ёғдингизми?..
Муҳаббат деганлари Сизмидингиз, ёруғлик?..

Шу кунгача яшаб улгурганларим,
яшаб улгурмоққа шайланиб турганларим
сархушлик эдими —
тарқади-кетди;
Шу кунгача топганларим,
эканларим, тикканларим, йўқотганларим
топмаганларим, элмаганларим, тикмаганларим,
йўқотмаганлариммиди? —
ҳа десам — ҳа дегулик эмас,
йўқ десам — йўқ дегулик эмас...

Сиз ойдан ёғдингизми?..
Кундан ёғдингизми?..
Муҳаббат деганлари
Сизмидингиз, ёруғлик?..

* *
*

Бир мезоннинг йўли янглиғ кунлар узундир,
Бир тола соч таърифидек тунлар узундир
Ва қувваи ҳофизамнинг дарёси узун,
У туну кун куйга солар шу қўшиқ сўзин:
«Сим-сим дедим, симлар дедим, симлар қўйнимда,
Зарра гуноҳ менда бўлса, қилич бўйнимда».

Мен юртимдан олисларда бир қизни суйдим,
Юлдузларнинг кўз ўнгида юлдуздек куйдим.
Дилдоримнинг дийдорига тушларда тўйдим,
Ёш умримни садқа, дея пойига қўйдим:
«Сим-сим дедим, симлар дедим, симлар қўйнимда,
Зарра гуноҳ менда бўлса, қилич бўйнимда».

Мен гугуртдек ўз-ўзимни ўтга чоғлайман,
Хаёлларнинг гирдобила йўлим боғлайман;
Қулоғимда янграй бошлар нечун жонбаста,
Ўша азиз, беҳаловат навоки, ҳаста:
«Сим-сим дедим, симлар дедим, симлар қўйнимда,
Зарра гуноҳ менда бўлса, қилич бўйнимда».

НАРГИСГА ЭРКАЛАНИШ

Юлдуз билан руҳ оғайни кирди,
сайр қилиб чиқди сувлардан қундуз,
юлдузга тушди бақанинг ишқи,
бақага тушди ялпизнинг ишқи;
шунда отим ёлин тарасам,
сағрисидан тошиб кўпирди...

Урик гулин аяб, ел тинди:
Меҳрим ийди,
мен ёримни соғиндим...

Қоратоллар ўғлим беланган
бешик бўлиб кўринди...
Буғдойзорга термулиб турдим:
«Мен — синглинган», — деди буғдойзор;
дарёликни ўргатди менга
дарёлардан ёйилган тонглар.

Нафасимдан қора райҳон тўкилди...

Пироварди, сел бўлиб тошдим
аслимга қайтолганим йўқ,

Ўз васлимга етолганим йўқ...
Сал тинита қолай ўзимни,
мослаб олай фаслларга кўзимни —
кўзларингни бериб тур,
наргис...

НАЪРА

Грециянинг машҳур шоири Яннис Ридос фашистлар қамоғида азоб чекмоқда... «Қора полковниклар» хунтаси шоир учун узоқ ва азобли ўлим йўлини танлади.

Газета.

Дунё узра чайқалиб турар ҳилол—тобут!..

Дунём, кеча Мартин Лютер Кинг

ушбу тобутда

...Кўзи очиқ ўтди...

Дунём узра чайқалиб турар ҳилол—тобут!..

Дунём, бу кун

сирғалиб келиб,

бўйламоқда

Яннис Ридос зиндонига у тобут...

...Мен ушбу кун Мақсуд Шайхзода «Хиёбон»ини

Учинчи гал сайр этмоқни қилгандим ният.

Шаҳар тушиб Гафур Ғуломнинг сўнгги жилдини

Келтирмоқни дилга туггандим, бу бехосият

хабарларни келтирмаганда газета, дўстим!

Дил осмонин қонлар ивитган булутлар тўсди...

Дунём узра чайқалиб турар ҳилол—тобут!..

Дунём,

Юлдуз иси келади Янниснинг қонидан.

Шамол иси келади қонидан.

Ҳамал иси келади...

Юлдузга айланади.
Шамолга айланади.
Ҳамалга ҳам...

Тобут эса, сирғалиб келиб,
бўйламоқда
Унга ...

1968

* *
*

Тирикликнинг қон томирларини
топмоқчи ақл;
Жим...
думбул бугдойнинг пояларида,
бир кимсанинг палағда иродасида,
ишқ қояларида,
сурма ичган қора ёмғирнинг сасида —
тирикликнинг қон томирларини
излайди ақл...

Жим...

...қуйилиб бўлди бошоқ,
олтинланди бугдой;
бошоқларда донлар билан бирга қуйилиб,
бошоқлар-ла бирга олтинланди ақл...

ЁМҒИРДАН КЕЙИНГИ УМР...

Ёшим — ўн уч.
Сентябрь.
Пахтазорда,
кўсакдек мудраб кетибман;
бир булбул тушимга кирди.

...Онамдан ўрганган дуони
пичирлардим, кўзларимда ёшлар қалқарди:
«Ёмғирдан кейинги
атиргулга айланиб қолсин қўлларим:
майли, қўлимнинг фақат биттаси
атиргулга айланса ҳам...
Шу булбул қўнсин қўлимга;
майли, мен уни тутиб олмайман.
Ахир, атиргул бўлиб қолди-ку қўлларим,
мен тутолмайман,
бир қўнсин шу булбул қўлимга,
майли, сўнгра, учиб кетса...»

Уша булбул ҳалиям тушларимга кирар;
қўлларим бўлса,
зориқиб кутарлар атиргулга айланишларини...

* *
*

Бугдойзор ичида
кундай бўлиб чиққан эди
у қизгалдоқ...

«Ёнган чироғимнинг пилиги — шу», деб
кўп айтар эди

Мирҳайдар...

«Бошингизга тожмиди, мунча...

Гўрингизга мармартошмиди, мунча?..»

Кувчилик қиларди хотини ҳадеб...

Муродига етди жин ургур:

нобуд этди кексалиги жавҳарини
наврўз қароқчи шамоли...

Шундан кейин, дейсизми?

Ўз руҳига кўчирди уни...

Энди қишин-ёзин, айни саҳар,

шабнамлар билан бирга

қизгалдоғини кўргани келарди Мирҳайдар
хоки анжир фаслини эслатувчи кафтларини,
бармоқларини гулбаргларда нохундек юргизиб,
ниш ёрган куртакдай кўм-кўк кўзларини
қизгалдоғи юрагига пайванд қилгали
эгиларди Мирҳайдар...

ТУХТАСИН ЕКИ ОДАМЗОД ФЕЪЛИ

Бир боғ кўрди тонготар пайт:
сувсизликдан қуригандир илиги,
рангпар барглар кун нурина қайтаролмай ётибди...
Шошмай тўнин липпа урди:
«Бир иш қилсак, Тўхтасин!»
Бир қулоқ сув ҳайдаб келди ташна боғга илиниб.

Бир шам кўрди ой ботар пайт:
сўхта бойлаб пилиги,
Бер ёруғи соясига ботибди...
Заха бермай тозалади у пиликнинг сўхтасин:
Ой туққандек бўлиб қолди—шам экани билиниб.

МАРСИЯ

*(Укасидан қорахат келган кун
Башиорат холанинг айтиб йиғлагани)*

Ажал тўр ташласа,
кўзим банди бўлдим?
Нон ушаттириб қўювдим
умидларим ўлдим? —
Бир коса сув қўйдим, йўқ мөзор бошингга, укам,
огир олисларнинг тупроғи,
гўринг тўла нур бўлсин, укам.

Дарёдан оқиб келади ранда солган оқ ёғоч,
оқ ёғочнинг устига гулхона солган қалдирғоч...
Оқ ёғоч гулхонаси
бу дунё маҳридами?..
Укажоним хилхонаси
ол қонидан ёришган
офтобнинг бағридами?..

Соғинчларим сарвдек соялар солсин
азиз бошингга, укам,
ёмгирлар ёғиб турсин бўз лоладай яшнатиб,
баҳорида сўлиган эсиз ёшингга, укам,
гўринг тўла нур бўлсин, укам...

ҚУМУШ ТҰИ МУБОРАҚ

(Мақсудали аканинг Лаълихон опага айтгани)

— Болта тушгунича кунда дам олар,
Шудринг селгигунча наботот равшан,
Чўл куни боёқиш янтоққа қолар
Униб-ўсгунича то мунис ёвшан.

Топганимда эдинг ток қаламчаси,
Узумзорсан бугун — беармон унган.
Инсон иқлимининг шукрона саси —
Мен — сен деб кундек тугилган...

Қизғалдоқ узгандек асраб тишлашдик,
Суйишдик: дарёлар тошгандай мажнун.
Шамолга, офтебга, гулга боқдик тик,
Кунга зиё бердик, чолғуларга — ун.

*   *

*

Кўкдаги ойдин булоқлар
Кўз очмоқда эди бир-бир.
Кўнглимда мунаввар оҳлар
Сўз очмоқда эди бир-бир.

Жонимда тоғдек титроқлар,
Уйимдан тугилиб боғлар,
Кўз ўнгимда нозли чоғлар
Юз очмоқда эди бир-бир.

* *
*

Шудринг бўлиб қалқар тошлар янги ой чиққан кеча,
Йўл бошлар қайрилма қошлар янги ой чиққан кеча.

Увоққина бу жаҳон мезон-мезон чуволиб,
Кўкимда соллона бошлар янги ой чиққан кеча.

Бошланур юлдуз қуюни бу сунбула кўнгилда,
Симобдай эрир бардошлар янги ой чиққан кеча.

Нигоронлик завқига сира ҳам чидам етмас —
Киприкка сизади ёшлар... Янги ой чиққан. Кеча.

ШОИРЛАР

— Чинор қилиб экаман мен шеърларимни
қайнар булоқлар бўйига;
бўзтўрғай қилиб учираман
эртас тўла осмонга;
беланчак қилиб бераман
тонг гўдакликка.

— Келида сувдек туймасман мен шеърларимни.
Уларни
бай-бай кўзадек лойдан ясаб,
шарафли зурриётдек бўсалардан яратиб,
кулдиргичдек балқитай хандалар мавжидан.

— Дунёга бийлиги ошмоқда шеъриятнинг:
ахир,
сўв нур бўлмоқда лаҳзама-лаҳза,
гул бўлмоқда ғунчалар лаҳзама-лаҳза...

ТУРТ КҮЗ ТУГАЛ БҮЛСИН

Ҳар йигитларки,
оёғини оёғига урганда,
нариги маҳаллада
от дупури гулни гулга қўшар,
бир кечиб ўтган дарёси
етти куну етти тун
юлдузларга чирмашар..
Ҳар қизларки,
қавс сувига ювинтириб
катта қилган онаси:
феълида ҳам, жонида ҳам
ғубори йўқ..
Мана шу кўрар кўзлар бор экан,
ҳаётнинг ҳамиша косаси тўлиқ!..

* * *

*

Юрагим ҳаприқди, уйғониб кетдим,
Кўз очиб юмгунча ишқомга етдим, —
Ҳозир, тонг олди,
Ҳандалак бўйли ёр, чилги ранг олди.

Сал шошиб қолганим сездиёв чоғи,
Кулгудан қимтилди гунча дудоғи, —
Ҳозир, тонг олди,
Ҳандалак бўйли ёр, чилги ранг олди.

Бир куйлаб берди денг булбул хушовоз,
Атиргул соясин кўзга босди ёз, —
Ҳозир, тонг олди,
Ҳандалак бўйли ёр, чилги ранг олди.

Сарвиноз қўлдошим, кўзингиз очинг,
Соҳибкор бошидан сочқилар сочинг, —
Ҳозир, тонг олди,
Ҳандалак бўйли ёр, чилги ранг олди.

* *
*

Бинафша келтирди... «Бекор узибсиз...»
Нилуфар келтирди... «Тинчин бузибсиз...»
Узи офатижон,
қийиқ-да лекин!..

Наъматак келтирди... «Бўлибсиз ҳалак..»
Қизғалдоқ келтирса парвойи палак...
Шошиб келувдию... узоқлар секин.

* * *

*

«Вой, теракка осилган кўзгудай,—
Дейди жувон, — тўлин ой кечаси».
Ерни тутди музаффар ойдинлик...
Мудраб ётар оҳудек ачаси.

Тош милдирар — шабнамлар ҳарбда.
Туш париси уларга юз чайди.
Пахта ёйиб Ой мовий чойшабда,
Гўдакларга кулимсиб соч ёйди.

Ёйилади хаёллар кундуздек...

*   *

*

Қўшиқлар, майналар, қоратолларнинг
Суҳбатига қонган камёб чоғларим,
Совуқ мезон ойи, қора ҳолларнинг
Соясида қолган ҳассос боғларим —
У мағрур нигоҳнинг бўлсин нисори.

Дилором, умрзоқ тонготар бўлиб,
Умримга йўл топган муҳаббат ёзи.
Гоҳ ғунчадек яшнаб, гоҳ гулдек сўлиб,
Кулдирган-йиғлатган ишонч зуҳроси —
У мағрур нигоҳнинг бўлсин хок-сори.

* *
*

Олма гули пайтида завқлар бўлакча:
Меҳнат билан шижоат енгин шимарар,
Юрак ёниб яшнайти, гўёки лаҳча,
Қизлар вафо ипагин нозик ҳимарар.

Субҳидам саломидан хурсанд уйғониб,
Қуёшга рози боққан серфарзанд аёл,
Эларо ном қозониб Ризамат соний
Ҳар куртакда жаҳонни яшартирган чол,

Ҳофиза овозида пайдо камалак —
Севгию садоқатнинг шарафли куйи,
Ўзи лолақизгалдоқ, сочи жамалак
Нодирахон синглимнинг бедахл ўйи,

Омихта гулу офтоб, ошиқ яллеси,
Ҳаёли қувончлари башариятнинг,
Экмоғу ундирмоқнинг ширин палласи —
Ёришган тонглари дир яхши ниятнинг!

* * *

*

Узоқдан келяпман умид сингари,
Товоним қаварди, силлам қуриди.
Фарқлолмай турибман: шу ростдан Сирми,
Ё дарё кўринган ойнанинг нуридир!..

Воҳалардан ошиб, водий оралаб,
Ором, туш улашган жонона насим —
Нозик адосидан каловландиму,
Тонгга хос бир шаҳд-ла йўл босдим босим.

Йўлимни ёритди чаманлар қалби,
Ишқ меҳригиёси, толе дилбари.
Кўзига қон тўлган йилдиришларнинг
Шиддати — ғайратим олдида сарин.

Саодат йўлида жонни тикмоқда
Некқадам кундузлар нақ ўзим бўлди.
Лекин не кечиндим — юрт эди дилим,
Лекин нени кўрдим — юрт кўзим бўлди.

Юлдузлар қийғоси ақлим олганда,
Очилган пахталар ёдимга тушди.

Денгиз тўлқинлари ёллари тўзиб —
Елган отим бўлиб хаёлга кўчди.

Сароб гирдоблари орқада қолди,
Толе қопқасини қоқдим асабий.
Бўса қовуштирган ёр дудоқлардай —
Қалимага келмай турибди лабим.

Қурғоқ миждаларга селоб ёш келди:
«Шу сизми, Сирдарё, менинг жон синглим!»
Мана, тиз чўкдим, яшин ургандек,
Мавжингиз пойига бош урди кўнглим.

* *
*

...Кўнглим ялпиздир —
ёнингда бўлсам,
гуркирайди ҳидлари...
Сезмайсан буни.

Юрагимда айқирган шаршара —
шаршарага айлантирар ёруғ жаҳонни:
йўлласанг...
Тушунмайсан-да шуни...

* *

*

Жавзо. Саҳар. Оҳу шабада
Шудринг ичар гул дудоғидан.

Қилич янглиғ ярқирар умрим,
Эркаланар олам қошимда...

Юзим, сочим силар-да қумрим,
Алла айтар менинг бошимда...

БАЛЛАДАЛАР

КУҚДА УЧГАН БУЗТҮРҒАЙ...

Мелибек ота раислик қилган
көлхозга йўлим тушганда,
майса бугдойлар мендан
раҳматли раис тили билан
гап сўрагандай бўлди,
кўклам шамолини еб,
ўйноқлаб қолган қора сувлар
унинг кўзи билан
қарагандай бўлди...

Қани энди
Кўзларини жонлантириб беролсам!..
Эзгулик элчиси эди у кўзлар..
Умр бўйи
икки кўзи — эл-юрт кўзида,
эл-юрт кўзи — ўзида..
Урта бармоғидаги
шоҳона кўзли узукни
беихтиёр айлантириб,
қошларини андак кериб
гапиришлари
шундоқ кўз олдимда туради...

Бир ўтди-да у одам...
Юлдуз тўла осмон эди бағри, десам,
осмоннинг обрўйини
ошириб юбораман...
кўриб турибман, иним,
мўйловингиз ичида
ним кулгу ғимирлаб юрибди;
айтинг, ғимирламасин:
кўкламги дарахтнинг баргига бир қараб ўтиб
бу йилги қишнинг қандай келишини
мен сизни кўриб турганимдек яққол кўрадиган,
битта тугмачани босса
ерни ўқидан чиқариб юборадиган,
япроқ яшиллиги билан тинчлик,
ҳавонинг тозалиги билан саодат,
офтобнинг оламшумуллиги билан ҳақиқат
жонимнинг ялакат мағизи, деган
етти қодир ўғилнинг;
боши устида алла айтса
эшитганни сел қиладиган,
ўчоғидаги ўтни,
тузлиғидаги тузни
ота кучи билан она сутидай
азиз биладиган,
ойдек ёрининг ойдини,
кундек ёрининг кундузи —
етти нодира қизнинг Мелибекдек отаси
бўларин билиб қолса,
ҳар қандай осмонингиз ерга тушиб,
бирон қизи бор — нози борнинг

остонасида тунарни-я!
Ана, мана шунинг учун,
юлдуз тўла осмон эди бағри, десам,
осмоннинг обрўйини
ошириб юборган бўламан,
жон иним...

Бир куни
остидаги кўк йўрғанинг,
бу дунёда бошқа йўқ йўрғанинг
белини майиштирибгина
дала айланиб юриб,
пайкал устида
авжидан адашмай учиб турган бўзтўрғай,
парвозида базми жамшид қурган бўзтўрғай
қўшиғининг гаштини суриб,
мундоқ қараса,
от устида эгат оралапти
қўл олишган мусобақадoshi
Хол раис...

Э. худога шукур...
Хол раисни билмаганлар
топилар экан...
Мўйловидан бир тук юлиб,
дарёни боғлайдиган бу кишининг
кимлигини
ушбу воқеани эшитиб,
биласиз қўясиз, иним:
шу десангиз

Шўро янги тузилган..
Маматбой деган чоракор
колхозга бир оти билан кирганки,
бу оти ётса турмаган,
турса юрмаган..
Уни аравага қўшадиган мард чиққунча,
бошда дўппи неча айланган!..
Сўнг ҳеч ким иш чиқаролмагандан
«чиқмаган жондан — умид», деб раис
ўша серсавдо отни
Холмат акага пешкаш этибди:
«Бор, сен миниб юра қол...»
«Э, минсак, минибмиз-да», деб
янги тайинланган аравакаш
отни аравага қўшибди,
аммо «чух» дейишдан аввал
арава шотисининг ҳар икки ёғига
бир қулоч-бир қулоч ёғоч улаб,
отнинг нақ тумшуғи тагига
ҳозиргина ўрилган бир боғ бедани
осиб қўйибди,
от бедага қараб
юриб умтилар эмиш,
йўрғалаб ҳам,
югуриб ҳам..
Қани энди жониворни
тушовлаб-да тўхтатиб бўлса!..

...Хол раисни
унча жини суймас,

устак устига,
ундан ғазабланиб юрган эди
Мелибек ота шу кунлар:
мусобақадошининг колхозида
бир боғ бор эди —
боғмисан боғ..
У боғдан бир ўтган сабо,
шабада ё насим
эсиб қолганда,
тахтиравон устидаги Шириндай
унинг қанотида кетаётган ёз
салтанатин кўрган киши
ўз-ўзидан ёҳу тортиб,
кўкрагига урарди..
Тирговуч қўйилган мевалар
ларзонга кириб турарди..
Шу боғга
трактор солдириб,
ерга қўшиб юборибди!..
Ё биров балойи нафс,
ё планни
хатда йўқ майдон ҳисобига ошириб,
газетага тушишнинг
илинжида бўлган-да,
эски туллак.
Бундан хабар топиб,
отанинг куфери ошиб юрганди.
яхши бўлди,
сўз билан тузлаб,
аядак ҳовридан тушар...

Мелибек ота
Хол раисга
қаттиқ тикилиб қолди:
ёспирай,
бир нигоҳки, тошни ёргудай...
Шу палла Хол раис
оҳанрабога тортилгандек,
ялт бурилиб қаради...
Бир-бирининг кўзига
синчил тикилиб қолди
ҳар икки йўргакда теккан қайсар...
Астағфирулло...
Илкисдан
Хол раиснинг бужурлари
кўрар кўзга қолди билиниб,
тариқ қўйсанг,
тургудайин илиниб;
ўшанда кўрсангиз бужурларин:
мойил бўлаётган мусичанинг
ўйнаб чиққан бўтакаси
қат-қатига тошган холми, дердингиз...

Бирдан
икки кўзи дув ёшга тўлди,
чаноқларни авайлаб,
оёғини узангидан уздию,
жиловни тирсагига солиб,
ерга боқиб кела бошлади,
Мелибек ота истиқболига...

Пайкал устида
авжидан адашмай учиб турган бўзтўрғай,
парвозида базми жамшид қурган бўзтўрғай
лип этдию
марзага тушди,
босиб-босиб сайради-да,
жим бўлди,
зим бўлди.

...Мелибек отанинг колхозига
ўша, йўлим тушганда,
раҳматлининг беваси
Мастурабиби холани
зиёрат этдим;
ёш болага ўхшаб қолади-да кексалар,
хола аввал бир сидра
йиғи-сиғи қилди,
хайрият,
кейин бирдан чеҳраси очилди:

«Раҳматли онажоним-эй...
қурбақа қуриллаганин эшитса, бошини
ерга уч марта уриб оларди:
бош оғриғи ерга уриб,
суяғи енгиллаб қоларди...

Кеча билдим:
турп бузилибди...
Чоғи,

юлдузларга тагин зор бўлиб,
Қурбақалар кўзи сузилибди...
қуриллаб қолишар бу кеча...
уззутун
ботинида ой ботмай ётди
                  Мастурабиби холагиз --
юрагида бодом гулига
тахи бузилмаган сепи. .»

ЖАМИЛ БИЛАН САВРИХОН

Хуликар тукқан маҳалга менгзай
Жамил девкорнинг кўзлари...
Лекин ўзи «ичимдагини топ»:
маъракаларда
баъзан бирер оғиз
гапирса гапиргани,
бўлмаса йўқ,
кўзларини парпиратиб,
мўйловини силаб ўтираверар —
гурунглашгани ҳам шу,
гурунглашмагани ҳам...
Ўқтин-ўқтин хотини
тўлиб кетганда:
«Вой, бир калима гап
лайлатулқадр бўлмай ўлсин,
оғзингизга талқон солгансизми,
жон дадаси?» —
деб йиғламсираса,
ёриша қолар чехраси —
ой ботмай,
тонг отадиган
кунлардек...

Саврихоннинг ҳажрида
куйиб юрган йиллари
хўп ном чиқарган
азамат...

Маъшуқаси ишлаётган пайкалга
ё тушлик қилаётган шийпонга
ўзини урарди-да,
чордана қурарди-да,
кўз қирини узмас эди
шусиз ҳам
қочгани жой тополмаган
қиз бечорадан.

Тўғри юрган кийикнинг
шоҳидан бошқа оғири йўқ,
аммо Саврихоннинг
нима гуноҳи борки,
на кунда ҳаловат бор,
на тунида...
Кўклам кунлари
кечаси билан
ернинг таги гурсиллаб чиқади,
сал нозиклар

бослиқади...

Нимкосадан хабари бор шўхроқ жувонлар
эрига уйқу аралаш жилмайиб:
«Биз ҳам куйдирдик, дебмиз-а...
Саври қурмагур-э...
Куйдириш мунақа бўларкан...
Жамилвой ухлаёлмай

ер ағдаргани ағдарган...» —
деб шивирлаб қўйишади.
Терим кунлари
қиз боёқиш терган пахтасини
бошига қўяр-қўймас,
ердан чиқадими,
кўкдан тушадими —
Жамил пайдо бўлади бехос,
бошидаги пахтасини
шарт елкасига олиб,
зинғиллаб кетаверади...
Шундан кейин,
кун бўйи
тегажоқ хотинлар оғзида сақичдир
ҳар иккиси...

Бе,
бу кўргиликлари кам экан,
қирови тўкилмагани чиқди:
Қумлоқ маҳаллалик Ғофир отанинг
бир сайроқиси бор эди,
у бедана сайраса,
инига уриб кетарди булбуллар, —
сайрамай қўйди шу жонивор.
Ғофир ота бир кун тутақиб:
«Жамил бўлиб қолдингми,
оёғинг осмондан келгур...»
дебди;
ана ҳангомаю,
мана ҳангома...

Бир куни
теримдан қайтаётган қизларга
илашиб олди Жамилвой;
жўрттага йўталиб,
қизлар ҳиринг-ҳиринг кулади,
баъзилари ҳеч гапдан ҳеч гап йўқ:
«Саври...» — деб қош қоқар,
бу билан
нимага шама қилмоқчи бўлганини
билса, битта шайтон билади...
Дабдурустдан улар дув этдию
иккисини кейинда қолдириб,
зипиллаб кетишди...
Жамилвой йўталади ҳадеб.
Бир балолар демоқчи шекилли
қўлини шоп қилади,
лекин гапиролмайди яна:
шунда ер тагидан
илҳақ қараб қўяди Саврихонга,
кўзлари тўла гина...

Ажабо...

Тилга кирди бирдан:

«Саврихон...»

Кеча нонушта қилиб ўтирувдик.

Ариққа ювингани чиққан

Комилжон укам ҳовлиқиб келди:

«Ая!»

Мен қизил балиқ кўрдим.

Қарасам,

сувнинг тагидан ўт чиқяпти:
ағрайибман-қолибман...
Зўрга эсимни йиғдим».
«Вой, афанди болам...
Беҳи пишганига қанча бўлдию,
балиқ қизармасинми?
Балиқ қизариб пишади-да.
Ё қудратингдан...
Шу кунлари ишим
Саврихонни ўйлаш бўлиб қолган;
яхшининг шарофати
ўзидан бир чақирим илгари юрар...
Илоё, кўрганинг тўйга буюрсин!»
Шуни Сизга айтай девдим...»

«Мени
ўлдирсангиз ўлдириб бўлдингиз...
Тилу забонингиз бор экан-ку!»
Укириб йиглаб юборди қизгина
Негадир
кўнгли ёришиб кетди Жамилвойнинг:
Саврихоннинг шу йиғисини эшитиб ,
бувижонлар
ая маъжуж кампирнинг шамоли
бугун келади,
эрта келади, деб,
кутиб юрган баҳор чоғлари
шов этиб ёмғир қуйиб қолганда,
чорбоғларидаги қандак ўрикнинг
тагида паналаб тургандай бўлди,

юраги
ёмғир билан ўрик гулининг
нектарига тўлди...

...Саккиз ўғил,
бир қизлари бор;
Жамил айтгани-айтган пахтакор.
Муаллималикка ўқимоқчи эди хотини,
нима қилсин,
этаги тўла бола;
ҳа, майли,
шу жужуқлари ўқир.

Ҳамқишлоқлар унутолмас
уларнинг достонини...
Бунинг устига
янги-янги чиқаётган
«Жамилу Саврихонлар»
унутгани қўйишмас...
меҳрим товланиб турса-да,
ёлчитиб айтолмадим,
узр...
Дарвоқе,
Жамил девкор қариндош бўлар
бизга ота томондан,
иннайкейин,
ичкаридагилар қулганига
айвондагилар жилмаяр,
ҳартугул...

ДАВРОН КЎПКАРИ

Халқ латифаси асосида

...Даврон кўпқари
хоб аралаш илғаб қопти:
Ойвош мозор қиялигидан
эшитилаётган эмиш —
отининг дуқури...

«Воҳ!» — деб, ирғиб турибди
таблага бўйламабди ҳам,
янглишдим, деб ўйламабди ҳам.
Бақириб уйғотибди укасини:
— Қулогинг остингда қолдими,
мунча тошдай қотмасанг, жон ука.
Отинг...
Қолган гапни илғолмабди
сарпойчан югуриб чиққан Раҳмонқул,
илғагани фақат —
қамчи захрига чидамаган отнинг
тайсаллама дуқури...

У ён чопган Раҳмонқул,
Бу ён чопган Раҳмонқул,

Хаёли қочган Раҳмонқул,
Хотинини уйғотиб,
Чироқни тошган Раҳмонқул.
Қараса,
Ўз отининг изи бор
акасининг оти —
Ўзи ҳам йўқ,
изи ҳам йўқ...

«Ҳе, аттанг-а, —
деган Раҳмонқул, —
отмисан от эди-да ўзиям отим...
Кечқурун йўнгиққа солаётганимда,
уч-тўрт вишқириниб қўювди,
бир балони сезган экан.
Гиротдан қолган ёлғиз туёқ — шу эди,
буни ҳам
кўп кўрди
худованди карим.
Уни ўғри урган бўлса,
қувиб етоларми остидаги шу оти билан
боёқиш акам...»

...Кўпқари эса оти билан ўғрисиға
етай деб қолган бир палла!
Ёмонлағурнинг этагидан
тутай деб қолган бир палла!
Қон қусғурининг қулоғу бурнини
бутай деб қолган бир палла!..

Қамчини тишига тишлаб,
хинноғига қўл чўзмоққа шайланган асно
кўзи тушиб қолибди
ўзининг остидаги отга...
Қараса,
икки жаҳонда кечириб бўлмас иш эмиш,
Қорақашқани қувиб етаётганмиш
укасининг хосакиси...

Даврон кўпкари
хотинини бировга муччилатиб,
ўзи қараб тургандек бўлиб кетибди:
— Ҳе, ит туққан, —

бақирибди у,—

Қулоғининг учини қитиқла,
қулоғининг учини!..

Кўз очиб юмгунча,
ер ютиб кетдим
ё арши аълега ўтиб кетдим...
Ҳайтовур,
гойиб бўлибди Қорақашқа!..

Отини йўқотган чавандоз
қайтган маҳали
бутун қишлоқ кўчиб чиққандек эди
унинг йўлига:
У ҳеч кимга қарамади,
«Ҳа»га «бе» ҳам демади.
Жиловни

укаси томонга иргитиб,
айтгани фақат шу бўлди:

— Етиб бўларканми
шу жонивор билан
Қорақашқадай отга...

— Туз тотмай,
кўкрагини заҳга бериб
уч кун ётди-да, шундан кейин...

— Кеча кўрдим Даврон кўпкарини.
Ботинининг куюги
Зоҳирига уриб кетибди —
Кўзига қарагани кўрқади одам.

— Қосимбой Миралига қизини бермаганда,
Тўпаой заҳар ичиб ўлганда,
шунақа бўлиб қолганди Юсуфдек йигит...

— Тунов кун
пича қарз кўтарди мендан Раҳмонқул,
«Ҳа, бахайр», — дедим.
«Э, — дейди, —
Аббос, акамнинг кўзини шамғалат қилиб,
Қорақашқага қўйиб олган экан қирчанғисини.
Акам бари бир сезган экан...
Шунга...
Аббос, отасининг нархини айтиб,
йўлатмай турибди...»

— Бўрини эсласанг,
қулоғи кўринади...
...Сухбатдошларнинг кўзи
чақнагандек бўлди.

Бош ирғаб,
гузардан Даврон кўпкари ўтмоқда эди.

...Сен унут аламим кўзгатиб қўйдинг-ку!
Кўзимга хотира туманин қуйдинг-ку,
қуйдинг-ку?!

Жон дўстим тарк этди...
киригим тутолмай ҳасратлар тошини
Урмонга кетдим мен... тўккали севгимнинг ёшини.
Боққандим,
қалтираб кетдилар новдалар озорли,
титрашди
чақмоққа чөгланган илонлар сингари.
Ҳазарли...
япроқдан тиллари.
Мен қўрқиб, телбадек
    дарахтни қучоқлаб жаҳд билан
Шивирлаб қўярдим: енггуси ё меҳр, ё захр!
Шу онда лол қолдим,
дўстларим, шахт билан
Дарахтда бир юрак ҳаприқар, алҳазар, не ахир?!
О, эвоҳ...
бағримдан бўшатдим дарахтни
Ва қайта эшитиб бўлмади у юрак зарбини.
Мен мажнун қучоқлаб олдим-ку
    яна бир карахтни,
Юрак-ла қутлади... юрак-ла қутлади у мени!
Қучардим... шу оддий бир инсон
    қалбининг сеҳридан,
Уларнинг ҳар бири юракли бўларди.
Бағримдан бўшатсам... у бирдан,
Тил тортмай
    ўларди...

О, фиғон...

Тошданми инсонлар юраги? Бу наки...

О, фиғон...

Ўлмайти...

Керак-ку дил дўстсиз қолганда ўлмаги?!

Кун бўйи, шу кўйи кимсасиз ўрмонда дайديدим,

Ё оллоҳ, сен борсан...

бор эсанг, кел мадад айлагин.

Иродам қул бўлди қўрқувга...

кунботар пайти-ди,

Йиғладим мен тағин...

Йиғладим,

Инсонга зарра ишқ қолмади дилимда

Ва саҳар қайтдим мен...

қалбим-чи, қайтмади уларга!

Одамлар ёлғончи каломи янграрди тилимда

Ва лекин келмасди жонона куйларга.

О, кузим, азизим, муштипар

ойлару қайғулар учдилар.

Мен бўлсам...

бир эрмак ғижжакка айланиб қолдим, оҳ,

Бир нидо чиқариб қўярдим,

на англаб, на уни туярдим,

қайғунинг камони

бу бўм-бўш қалбимга урган чоғ...

3

Минг-минглаб юлдузлар йўқликка учди-ку,

учди-ку!

Истаклар қуёши — не кўзлар ўчди-ку,
ўчди-ку!

Ёмгирлар кemasи чўқаркан тупроққа,
мажолсиз инграркан чиқолмай дил тоққа,
чиқолмай муҳаббат тоғига,
суяндим мен унинг оҳига...

4

Кузгинам, бир вақтлар шу ҳолга тушгандим,
Ҳамма ҳам шайтон деб,
васваса ўйларга учгандим.
Йўқ, одам на баҳор, на ёзу, на қишдир,
Одамлар қуёший болқишдир.
Гар сенга дўст керак,
қўй, қишнинг ёдини ташлагил,
Бир ҳикмат англарсан... одамзод билан сен яшагил
Юраги ҳидидан баҳорлар топарсан,
Умрингга вафоли оҳорлар топарсан.

Кузгинам.... бағрида аламлар,
дуо қил» бор бўлсин одамлар!

1967

Г И Р Я

«Кўшимиз эди Мунисхон,
чошгоҳ билан туш орасидаги
яйратиб толдирар пайтдек
ширин эди Мунисхон...

Мунисхоннинг тўй куни келса,
қирқ кокилин ўришларини
кўрмоққа интизор қизлар,
ўшал тўйнинг никоҳ сувидан
ичгани орзуманд бизлар...

...Сафоқул деган галварс бойваччага
унаштириб қўйди саврда
Мунисхонни отаси;
Сувоқ девор ичра унниққан
сомонларга мўлтираб туриб:
«Тиригимда тегмайман!» — дебди
онасига Мунисхон.

...«Сафоқулдан бошқасига берсам шунингни,
онам хотиним бўлсин», дебди
Мунисхоннинг отаси.

«Сафоқулнинг хасмига кириб,
шу остонадан ҳатламас экан,
тўрт деворнинг ичида чиритмасам шунингни,
онам хотиним бўлсин», дебди
Мунисхоннинг отаси...

* *
*

Сарвдайин қомати
қизил гул қуршовида,
шўх печаклар довида
яшнагиси келар-ку!
Саболар салқинида,
гул-чаман чақинида
яшнагиси келар-ку!
Гулғойндлик вақтида
жигари хун Мунисхон
Етти фалак қатида
тутилган кун — Мунисхон.
Зеби-зеби кўкракларин
ҳавас билан силамайди ҳар тонггидай,
қизил гулга дугона деб тилакларин,
уларга кўрк тиламайди ҳар тонггидай.

Кўзгусини хушламай
ерга отиб ташлабди.
Ангишвона, игнасин
занглар боса бошлабди...

«Ерлар кўпчиб, чувалчанг
жувоз ҳайдаб қолгандир...
Нонлар ёпсанг кўйлакчан —
лоладек бўлса тандир...»

Тўрт деворнинг ичида
дилгинаси пўртана.
Муниҳоннинг жонида
жононалик ўртанар.

Офтобларга поя бўлиб турганда
Муниҳоннинг кўзи йўл кўрди:
Лол дунёга рўё бўлиб турганда
янгажони сочларин ўрди...

* * *

*

Гул умри сахро маҳрига тушди,
Жон ўлан.
Қизил қон сафро маҳрига тушди,
Жон ўлан.
Кун ботди — кунгай гулбарглардан сўранг,
Жон ўлан.
Муниҳон юлдузин лолага ўранг,
Жон ўлан.

* * *

*

Оҳ, оламга тутган гулларинг
нега сариқ, пушти... Муниҳон?

Бешик қучоқлаган бир юлдуз
кўк саҳнидан учди, Муниҳон...

* *
*

Сўзлаб юрди покчи кампир:
«Ипак экан Муниҳоннинг танлари
қовжирабди, айнимабди.
Илик узилди фаслига ўхшаркан
Муниҳоннинг танлари —
ойдек кириб ерга,
тўлдирди тўймагур тупроқ ҳуснини...»

* *
*

...Ер — осмонда,
осмон тупроққа қоришиб ётар...

Тиз қучганча ўтирибман
Сирдарёнинг бўйида...
Муниҳоннинг хоки пойида
Ишқ оқмоқда бир дарё бўлиб,
ҳусн оқмоқда бир дарё тўлиб;
дарё бўлиб кетдим ўзим ҳам...

ЭЗГУ БОШОҚЛАР БИЛАН БИРДАМЛИК МАНЗУМАСИ

Бугдой ўроққа келган кунлар...
Чили юрагини оёқ ости қилган мустабид
оралаб кетди

ҳосили тиралиб ётган пайкални:
разм солса,
тўқликдан
ўзини кўтаролмай
бир бошоқ ерга солинибди,
Гирдидаги бошқа бугдойлар
У чайқалса бирга чайқалиб,
шитирласа ҳам,
шитирламаса ҳам қулоқ солиб,
маҳлиё туришибди камолига толиб...
Чеҳрасига илашди-да соя,
шу бошоқни узиб олди бемаврид...

Ва аста, серхавотир кўз ташлади:
тўқ бошоқлар камайган сари
пайкалда
мардона чайқалишлар йўқдек,
зийрак қулоқ солишлар йўқдек...
Тўниб турди бир неча лаҳза:

«Диана маъбадин ёқиш
мусича беозорлиги-ку:
Адолатнинг, Одамзоднинг, Эзгуликнинг
биздек геростратларига қиёсласа... —
деб ўйлади у. —
Оддий аскарликка ҳам олмас эдим
Геростратни...»
Дарёнинг тимидек эди у:
бир қарасанг, осуда,
бир қарасанг,
юрагинг орқасига тортиб кетар...
«Эй, юзи қора!
Хуррият ва Адолат бошоғининг,
Одамзод ва Эзгулик бошоғининг
банди ҳаёт бандидан ҳам маҳкам —
бу қуёшлар даврони боқий,
сен чақиртиканак бўлиб кўклаб чиқасан...

Шу эзгу бошоқлар унган Ватан
тонг бўлиб отади...
Чили далаларида буғдой, юракларида муҳаббат
ҳар тўрт фасл бошоқ тортади...
Ипак бўлиб ҳимарилган бошоқларининг
кузи хайрли бўлғуси,
фарзандлари қалби қат-қатидаги ҳилол Озодлик
ёй бўлиб тўлғуси!..

...Темир панжаралар ичида,
ёб тўймас қамоқхоналар ичида туриб,

эшитяпсанми мени, азизим Чили,
Ленин ҳаётининг давомларидан бири
коммунист Пабло Неруда —
шу ҳаётбахш шеърят кўзлари билан
биз тарафга бир назар ташла:
бу ерда

Сирдарё, Амударё, офтоб
соҳилларида

айни сунбула ҳозир.

Пахта ойдинидан тонглар ёйилгани сари
димоғни ёргудай пишиқчилик сарини.

Мезонлар

илашмоқда турналарнинг қанотларига;
ёзмоқда боққа кирган куз қизининг ҳайдарини
сунбула сувларининг ҳалима овози...

Малоҳатли оқ гуллар ифориси баҳона,
босиволди, оқ қовун, қанд қовунларнинг
лалми ерлар кўзини:

«Сой-ку... мен», — деб куйдирган,
шаъби ялдо кўзини:

«Ой-ку... мен», — деб куйдирган,
боланинг кўзини:

«Той-ку... мен», — деб куйдирган
кашмири иси баҳона,

ақиқ гулбаргларнинг

сачраётган қирмизи баҳона
қарияларга умрзоқлик, қизларга ҳусн,
йигитларга фарҳодлик
улашиб ўтар,

фасл фароғатин тенг бўлашиб кетар

оромижон шабадалар, равон шабадалар,
жон шабадалар...

Мен

юртимнинг шу мўътабар шабадаларини
сенинг ҳузурингга йўллайман,

токи

Иродангнинг баҳри-дилини очсин
малоҳатли оқ гуллар ифориси.

Бир тансиқ хандадек руҳингни эркалаб ўтсин
босиволди, оқ қовун, қанд қовунларнинг
лалми ерлар кўзини:

«Сой-ку... мен», — деб куйдирган,
шаъби ялдо кўзини:

«Ой-ку... мен», — деб куйдирган,
боланинг кўзини:

«Той-ку... мен», — деб куйдирган
кашмири иси...

Ўртага туз қўйиб опа-сингил тутинсин
Ўчоғингнинг ўчмаган ўти билан
боғимдаги ақиқ гулбаргларнинг
сачраётган қирмизи...

18 сентябрь, 1974 йил

АДОЛАТОЙ ОНА

*Ота-онамга — Қўшмоқбой Шерқул
ўғли билан Адолатой Қўшоқбой
қизига меҳр билан бағишлайман.*

— Эсизгина тутларимиз ўтиб кетди!..

Сунбуланинг тунги осмони
оқ тут бўлиб ўсганми,
ё оқ тутлар осмонни тўсганми?..
Энг аввал тутни чойшабга қоқиб,
бир сидра тўяр эдик,
ирим қилиб оқ тут билан
юзимиз чаяр эдик,
хумларга қўяр эдик...

Тутталқон шундай асл. куврак бўлардики,
учириб олиб ер эдингиз.
Тутталқондан бошқа,
қора стим дегани ҳам бор.
Кунжутга қозенда тоб бериб,
қора майиз, тутмайиз, ёнғоққа қўшиб,
келига солиб туярдик,
тўярдик.

Жувоз ҳайдаганда чиқардию каллакунжара.
ёғи чиқиб,

худди ўшанга ўхшаб қоларди.
Одам дориликка оғзига оларди.
Энди қаердан топасиз уни?
Шунинг оти — қора етим.
Ҳозирги шоколаддан минг ҳисса яхши эди.

Тутдан гап чиқди,
ипакни айтмасам бўлмас;
иккам қирқ йил қурт тутганман,
ганг шимитиб тутганман.
Катта даҳадан кейин ҳар куни
бир маҳалги баргни кам бераман, денг.
Жуда иштаҳага кирган вақтлари эмасми,
тутнинг қобиқларигача еб юборади
жониворлар...

Пиллани шунақа қаттиқ ўрайди —
тошга ўхшайди...

Барг солсангиз,
бўлиқ қуртлардан
шовуллаб шарват оқиб туради.
Шовуллашини эшитсангиз, сел келгандай.
Шарвати
ёмғирга ўхшаб томади шитир-шитир.
Поллар ивиб кетади ёмғир ёққандай.
Шовуллашини эшитсангиз, сел келгандай,
сел узоқдан сиёсат қилгандай,

тушингизга кирса, қўрқмай қолмайсиз,
лекин юлқиниб бағридан чиқолмайсиз...

Қурт дастага кирар вақти
чимхўр бўлиб, сушлаб қолади,
бир кун ноз уйқуни олади;
чумолига, мошга, кичик даҳага, катта даҳага
ухлагани ҳам бир — шу ноз уйқу ҳам бир;
даста кўтарилади ана энди;
қайрағоч, бақатерак, ғўзапоя,
қуруқ тол, супурги — дастабоп;
қурт тиконли новдаларни яхши кўради,
янтоққа, ялоқжийдага
чаман-чаман ўрайди.
Урамагани дув этиб,
сайллагани чиқади.

Шунда ҳўл тол ташлайман.
Қуртнинг тафтини олади ҳўл тол.
Урамай юрганлари бирдан шовуллаб,
чимматдек ўраб қўя қолади;
лекин қурт қоғозга ҳам ўч...
қоғознинг ҳидини олса
ахтариб бориб ўрайди ўшанга.

Даста қўйганда, белни боғламаса,
хипча бел бўлмайди пилла.
Кулиб, шўх бўлиб юрмаса,

кампир шафтолини еб бўлгунича ҳам
ўраб бўлмайди...

Кулманг...

Мен Аюб пайғамбарнинг ¹ қизи бўламан-а,
қуртнинг тилини биламан.

---

¹ Аюб пайғамбар — эски ақида бўйича — пиллакорлар
пирн.

МУНДАРИЖА

ШЕЪРЛАР

«Ёмғир эса...»	3
«Мажнунтолнинг...»	4
Юрий Гагарин парвозининг ўн беш ёши	5
«Манов жойда қоим чинор...»	7
Чили қўшиқчиси Виктор Хара хотираси	8
«Сабо...»	9
«Бошоқ тортар буғдой...»	10
«Лола каби...»	11
Шоир Ҳамза ёди	13
«Тулпорининг ёлини...»	15
«Ойдан ёғдингизми?...»	16
«Бир мезоннинг йўли янглиғ...»	17
Наргисга эркалиниш	18
Наъра	20
«Тирикликнинг қон томирлари...»	22
Ёмғирдан кейинги умр	23
«Буғдойзор ичида...»	24
Тўхтасин ёки одамзод феъли	25
Марсия	26
Кумуш тўй муборак	27
«Кўкдаги ойдин булоқлар...»	28
«Шудринг бўлиб қалқар тошлар...»	29

Шоирлар	30
Тўрт кўз тугал бўлсин	31
«Юрагим...»	32
«Бинафша келтирди...»	33
«Вой, теракка...»	34
«Қўшиқлар...»	35
«Олма гули...»	36
«Узоқдан келяпман...»	37
«Кўнглим ялпиздир...»	39
«Жавзо...»	40

БАЛЛАДАЛАР

Кўкда учган бўзтўрғай	41
Жамил билан Саврихон	49
Даврон кўпкари	55
Махсум бува	60
Гиря	64
Эзгу бошоқлар билан бирламлик манзумаси	68
Адолатой она	72

На узбекском языке

М. КУШМАКОВ

ЖИЗНЬ ПОСЛЕ ДОЖДЯ

стихи, баллады

Редактор А. Шаропов
Рассом А. Багдасарян
Расмлар редактори А. Бобров
Техн. редактор У. Қим
Корректор Ш. Сратова

Босмахонага берилди 23/XI-76 й. Босишга рухсат этилди 18/II-77 й. Фомати 60×90^{1/32}. Босма л. 2.5. Шартли босма л. 2.5. Нашр. л. 2,17. Тиражи 10 000. Р. 00399. Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, Тошкент, Навоий кўчаси, 30. Шартнома № 178-76.

Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг Нашриётлар, полиграфия ва китоб савдоси ишлари бўйича Давлат комитетининг 2-босмахонасида № 1 қозоғга босилди. Янгийўл. Самарқанд кўчаси, 44. 1977 йил. Заказ № 41. Баҳоси 26 т.

Қўшмоқов М.

Ёмғирдан кейинги умр. Шеърлар, балладалар.
Т., Адабиёт ва санъат нашр., 1977.

80 б.

Муҳаммадали Қўшмоқовнинг мазкур тўплами шеър мухлислари олдидаги иккинчи синов. Бу китобга шоирнинг замондошларимиз ҳақидаги, муҳаббат мавзундаги шеърлари ва кейинги йилларда яратган қатор балладалари киритилди.

Кушмаков М. Жизнь после дождя. Стихи, баллады.

Уз2